

Jiří kníže Lobkowicz.

Pamětní list k jeho sedmdesátým narozeninám.

Sněmovní síň království Českého bude dne 14. května dějištěm slavnostní schůze, již podobná se v ní ještě nekonala. Nebude to schůze sněmovní. Ve valném sboru poslanců, mužů samosprávy, zástupců korporací vědeckých i uměleckých a zájmových reprezentací zemědělských, průmyslových i obchodních bude pozdraven sterým projevem vděčného uznání a vřelého díku muž, nad nějž tou chvílí není obecněji populárního v království Českém. Jest u nás snad dosti takových, kteří jsou populárnější v užším kruhu strany, stavovského sdružení, mezi soudruhy jistého povolání — ale naprosto nikoho v celé zemi, kdo by se těšil tou měrou obecné přízni a oblibě, důvěře a úctě u obou národností, na všech místech, ve všech stavech a třídách, ve všech, nyní tak četných a namnoze příkře se rozcházejících politických stranách. A přece oslavenec není z těch, kdož hrany svého názoru a vyznání, svých cílů a snah ochotně a diplomaticky přibrušují a přihlazují, aby jen se zalíbili hodně mnohým, většině, všem. Náležíť on v zemi naší, jež kromě zastoupení jedné části deskového velkostatkářstva nemá ani jediného poslance konservativního v rakouském pojmu toho slova, k nejmýzrnějším postavám téhož konservativního směru a chtěl by sotva dopustiti, aby se v den, kdy se má na váhu položití všechna suma jeho snah a výsledků, mlčením pomínula tato podstatná stránka jeho výrazné bytosti: hloubka náboženského přesvědčení, přání, aby duch jeho pronikal vším řádem veřejným, bezvýhradná oddanost ideji monarchické, neoblomná věrnost k říši a dynastii, živý a jasný smysl pro kontinuitu práva a stejně silný odpor ke všemu, co přes útvary historicky dané a vžité usiluje o překotné, nesprostředkované změny. Ačkoliv ani v kruzích mužů zásad sebe odchylnějších s úctou se nemine síla přesvědčení, věrným v duchu jeho působením bez ohledu na číkoliv souhlas neb hanu důsledně osvědčovaná — přece vůdčí věhlas a platnost výsledků s hlediště zásad konservativních posouditi zůstane vyhrazeno užší obci soudruhů politických. Leč tomu valnému kruhu ostatních jde o více než o pouhý hold věrnosti politického přesvědčení oslavencova a důslednosti jeho praxe.

Dodávat to právě zvláštní význam připravované oslavě, že se k muži s politickou tvářností tak určitě vyhraněnou a nikdy nezastíranou v řídkém souhlasu úsudkův a citů nese radostný pozdrav lásky a obdivu nejlepších a nejpřednějších synů celé velké země, jejíž lidé nežijí v idylických harmo- niích, jejíž půda naopak do hlubin jest rozryta věčným svárem stran, kol- bištěm horlivě zápasících snah a přesvědčení.

Již ta skutečnost dává tušiti, že tu jde o postavu rázem, chtěním a dílem svým zcela mimořádnou, postavu v ryzím smyslu historickou.

A takovou jest nám a budoucím zůstane kníže Jiří Lobkowitz, vstupující právě v plně požeňnané svěžesti duševní i tělesné do věku, jenž obecně platívá za prah vetchého kmetství. Hold obecný, jímž bude zasypán, nebu- de vzplanutím chvilkové nálady vznětlivého mínění veřejného, jím se jen u příležitosti nad jiné vhodné projeví, co se po dlouhé časy nastrádalo v hlavách a srdcích.

Nejobecnější projev vděčného uznání — nejobecnější, protože se v něm slučuje hlas celé země — platí knížeti Jiřímu jako nejvyššímu zemskému maršálku království Českého. Platí jeho činnosti ve dvojím nerozlučně spojeném úřadě, v postavení předsedy, jenž řídí jednání sněmu, a v úřadě náčelníka zemské samosprávy ve výboru zemském.

Říditi bez vady a hany veliká shromáždění rokovací a usnášecí není snadnou úlohou. Tím nesnadnější, když jde o sbory veřejné, ve kterých na choulostivém zachování přesných řádů jednacích závisí závazná moc usnesení naproti občanstvu. Tím nesnadnější, když se ve sborech takových mluví nejen pro shromáždění samo, nýbrž pro tisk, pro voliče, pro veřejné mínění. Oč ještě nesnadnější, když v každém koutku sněmujícího sboru dřímají vášně a malá jiskřička dostačí k jich výbuchům s nedozírnými následky. A nejen to. Mluvčí jsou tu chráněni právem nedotknutelnosti, kteréž, byvši vymyšleno a zavedeno k ochraně síly a nezávislosti parla- mentů, stalo se jejich krutým bičem a jedním z hlavních zdrojův úpadku. I tak jest potřebí celého šťastného sloučení výborných vlastností tomu, kdo má býti schopen řídit se zdarem taková shromáždění. Především schopností ke vhodnému výběru látky rokovací, kterýž právě ve sněmu českém neobyčejnou měrou jest dán v moc a vůli nejvyššího maršálka. Neméně pak trvalé evidence prací, věcného ovládnání látky a obratnosti při pořadu hlasování o spletitých návrzích odchylných, neboť na něm často závisí zdar výsledku hlasování. Potom stále duchapřítomnosti a suve- renního klidu ve všech příhodách, neboť parlament jest jako nespolehlivý

oř, který náhle a třeba bez nápadné příčiny se vzepne a jezdce nebdělého přivádí v nesnáz. A dále železné nestrannosti, která má na uzdě i vlastní cit, aby se nedal ani při největším vzrušení uchvátiti zájmem pro názor sobě milý a nejbližší, která světlo i stín rozděluje spravedlivě dle zásluhy i viny, touž měrou naměřujíc příteli jak odpůrci, neohroženě hájíc právo i důstojnost parlamentu »nahoru i dolů« (bývat s obou stran ohrožována) a nalézajíc vždy správnou cestu mezi shovívavostí, jež odzbrojuje a ko-nejší, a tuhou rozhodností. Vždy v mezích vytčených jednacím řádem, ni o vlásek přes ně. A ani toho není dost. Přidejme ještě ušlechtilost formy, osobní převahu i hladkost v jednání se stranami, bez jejichž kompromisů často všecek chod jednání uvízne, protože dobro obecné vidí se v parlamentech pouze v zrcadlech stran. A dodejme konečně: i moc velkého slova, schopnost ve chvílích nálad povznešených vyjádřiti uchvacujícím způsobem, co hýbe myslími.

Požadavky tyto jsou vysouzeny z povahy věci. Je-li však osobnosti, z níž jedině by bylo lze indukci vyvoditi je všechny v nejlepší souladu, pak jest jí nyní nejvyšší zemský maršálek český, který, vyzbrojen všemi těmi přednostmi, více než po dvě desetiletí, stále týž a stále svůj, řídil práce sněmu. Za to je zde možno přímé a podrobnější zasahování předsedy do má on na tom výsledku zásluhu neocenitelnou. Pojít se ke všemu souboru vlastností uvedených u něho ještě jedna: neúnavnost a neúmornost, jež se dávno stala přísloušnou. Mállokterý sněmovenský president zaměstnává své náměstky tak málo. Jako by byl z železa a neměl ani fysických potřeb!

Řízení výboru zemského nevyčerpává se předsedáním v jeho sezeních. To jest jen částí obsáhlejší úlohy. Jest tu i velká pravidelná agenda běžná. V sezeních, v úzkém sboru mužů stojících nad průměrnou úrovní poslaneckou, formální stránka řízení je bez přirovnání snadnější než ve sněmu. Za to je zde možno přímé a podrobnější zasahování předsedy do věcné stránky otázek projednávaných a kníže užívá té možnosti vydatně, ať jde o přípravu návrhů pro sněm, o záležitosti organizační a systematické neb o zásadní body běžných vyřízení správních. Vliv jeho bývá podnětový a opravný a tento osvědčuje se po celý rok v denním úřadování. Nejvyšší maršálek rozděluje agendy mezi přisedlíci, přiděluje jim úřadníky, vykonává moc aprobační naproti všelikým písemným vyřízením, jménem zemského výboru vycházejícím. A najde-li se také někdy přisedlíci, který z pohodlí neb jiné příčiny slepě podepisuje koncepty, nepovstává tím ještě značná pravděpodobnost, že vydáno bude vyřízení vadné — na stole maršáلكově

je zastihne zadržení a vzejde podnět k nápravě. V rozmluvách s referenty a v rokování plenárním osvědčuje se maršálkova obsáhlá znalost práva, znalost života i praxe správní, vyspělý organizační smysl, bystrá orientace a jasný řízný úsudek ve všech otázkách aplikace práva na konkrétní poměry životní. S tuhou důsledností bděl vždy a bdí nad pečlivým výběrem úřednických sil. Ostatně platí živý zájem jeho nikoliv pouze výboru zemskému, nýbrž celému ústrojí autonomní samosprávy, jež přirostla mu k srdci. Má o ní představu nejideálnější a býti strážcem jejím, aspoň mravně odpovědným, pokládá za úkol svůj. Na loňském sjezdu českých právníků, jehož byl protektorem, účastnil se rokování o potřebě dalšího rozvoje samosprávy a pověděl tu svou definici samosprávy. Vidí podstatu samosprávy »v tom, že osobnosti, které řídí veřejnou správu, jsou povolány k svému úřadu zásadně z toho důvodu, že požívají důvěry svých spoluobčanů«. Tato definice není z učebnic a do učebnic se sotva dostane, protože nepřiléhá ke všem historicky známým útvarům ode dávna ku samosprávě čítaným — ale nic by nedovedlo vystihnouti celou hloubku politického názoru jasného jubilanta, z něhož jeho pojmání samosprávy plyne, jako tato charakteristická definice.

Mocné zanícení pro samosprávu plyne konečně u něho z téhož zdroje, z něhož se prýští také všecko dlouholeté snažení jeho pro národnostní smír: z nejvěrnější lásky k zemi. Spatřuje v dosažení dohody mezi oběma národnostmi nejzákladnější podmínku všeho dobra a zdaru země ujímal se prostřednictvím, kdykoliv bylo možno, i samostatného počínu se podjímal. Aby požehnání míru národnostního zjednal, neváhal ve známých úmluvách vídeňských r. 1890, mezi jejichž přední účastníky náležel, připustiti vykoupení jeho i jistými oběťmi vzhledem k zásadě plné dvojjazyčné rovnoprávnosti, kteráž byla vždy jedním z velikých jeho životních ideálů, v níž jedině spatřoval formuli zabezpečující politickou celistvost a správní jednotu království Českého. V těch příčinách stýká se stanovisko jeho s názory jeho bližších soudruhů politických i s tužbami českých vůdců lidových rozcházejíc se ovšem s požadavky německými.

Avšak to není jediný styčný bod mezi vůdčími ideami národních poslanců českých z měst i míst venkovských a mezi nejvyšším maršálkem a jeho stranou. Ten názor rovnoprávnostní, z ducha celistvosti země české, byl u něho nerozlučně spojen s jiným, s historickým názorem státoprávním. Nejvyšší maršálek sám s vroucí pietou vzpomínává hraběte Jindřicha Clam-Martiniče, zakladatele a vůdce státoprávní strany ve

šlechtě české v politických zápasech let šedesátých. Sotva komu křivdíme, pravíme-li, že státoprávní přesvědčení této skupiny českého velkostatkářstva při počátku nové ústavnosti — po sklamaní, jež přinesla ústava z r. 1861 jako domnělé provedení diplomu říjnového — bylo hlubší než u samých lidových zástupců českých. Na posléze dotčené působily liberální proudy roku 1848 a 1849, namířené nejen proti absolutistickému centralismu, nýbrž i proti bývalému stavovskému zřízení, jehož tradice byly naopak šlechtě mostem k historické formuli státoprávní. U ní byly požadavky federalismu státoprávního na podkladě historickém prostě nutností s hledišťe konservativního. Pisateli těchto řádků utkvěla mocně v paměti plamenná řeč zvěčnělého knížete Karla Schwarzenberga v kruhu klubovním na konci let osmdesátých proslovená, ve které tento ohnivý spolubojovník Clamův a vedle tohoto i hraběte Lva Thuna přední vůdce strany, mladším jejím stoupencům rázovitě vykládal konservativní povahu idey státoprávní. Ten zřetel vedl r. 1861 hraběte Clama k Riegrovi, k ujednáním, na nichž se zakládal dlouholetý potomní postup společný. Brzo pak jmenovaným třem slavným vůdcům bojovně stanul po boku soudruh mladší, kníže Jiří Lobkowicz, vynikající měrou vypravený vzdělaností, zkušeností, v praxi správní získanou, a mocným fondem břitké výmluvnosti. S nimi a s českými poslanci lidovými podstupoval ony památné boje, které — kdyby jiného účinku nebyly měly — již svým vlivem na rychlé politické zorganizování národa mají význam památného historického děje. Na základě státoprávního programu brali vůdcové státoprávní šlechty, když byli z křesel sněmovních ve vlastní kurii houpačkou volebních machinací vytlačeni, mandáty poslanecké z rukou českého lidu. Kníže Lobkowicz mezi nimi. Měl také svou účast v obětíplném zápasu o zachování státoprávní většiny sněmovní za pověstných rejdu chabrusových. A když konečně nadešla chvíle, kdy státoprávnímu ideálu již již kynulo částečné uskutečnění za kabinetu Hohenwartova, nebyl jen horlivým a platným účastníkem předběžného jednání, nýbrž řídil v hodnosti nejvyššího maršálka zemského, tehdy po nejprv na něho vznesené, památný sněm fundamentálový. Když pak dílo s tolika nadějemi podniknuté a takměř skoncované pikly zevními se zmařilo, slovy, z nichž sálalo hoře s nadějí, uzavřel ono slavné sněmování a vedl ve spolku se svými nezapomenutelnými soudruhy a učiteli zápas dále i podstoupil také skutek v daných tehdejších poměrech smělý, podati přímo Jeho Veličenstvu obrovskou petici, statisíci podpisů pokrytou, proti zavedení přímých voleb do rady říšské.

Není zde místa ani důvodu vypisovati zevrubně, co vše způsobilo neodvratný konečně přechod z trpného odporu na »faktickou půdu« ústředního parlamentu, ani kriticky rozebírati politickou účelnost pasivní opozice, kterou taktické rozdvojení v lidu českém samo podlomilo. O volbu vhodné chvíle pro obecnou změnu šiku ve směru politiky činné přičinil se, nezbytnosti se poddávaje, sám náčelník strany historické ve šlechtě, hrabě Clam-Martinič, kterýž pak s knížetem Jiřím Lobkowiczem a řadou soudruhů, kompromisem v kurii velkých statků do poslanecké sněmovny r. 1879 zvolených, vstoupil do společného »Českého klubu« na radě říšské. Jazyková nařízení z r. 1880 — zřízení samostatné české university rozdělením staré — změna volebních řádů, jež vynesla rozšíření volebního práva v městech a obcích venkovských a rozdělením voličstva statků nesvěřenských v Čechách na pět volebních okresů vyloučila do budoucnosti možnost rozhodnutí o celém zastoupení mocné voličské skupiny několika hlasy lidí nejistých — a konečně změna volebního řádu pro komory obchodní, jež ve třech komorách zjedнала převahu živlu národně českému a tím spolu mu zajistila většinu v městské kurii českého sněmu — to byly první, záhy celou vahou pocítěné účinky onoho převratu taktiky a následky spojenství, které usnadnilo utvoření nové většiny ve vídeňské sněmovně poslanecké, jež konec učinila pro vždy německo-liberální nadvládě. Změnami těmi bylo podmíněno i nové složení sněmu království Českého, v jehož čelo, a to již na dlouhou dobu, vstoupil zase nejvyšší maršálek doby Hohenwartovské. Nové šestileté období sněmovní pod jeho řízením stalo se nejpłodnějším ze všech dosavadních; jeho stopy v kulturních a hospodářských našich poměrech napořád jsou zjevné. Nechyběly ani v tom prvním šestiletí kruté srážky politické, jež od prosince roku 1886 vedly k trpnému odporu německému. Také nové rozklady v národním táboře českém pro domněle nepříznivé následky dosavadního spojení lidových poslanců českých s živly konservativními se dostavily — ale kulturní a hospodářské plodnosti sněmu a výboru zemského neublížily. Po mnohých zkušenostech, počínajících r. 1889 a 1891, nedostalo se zadostučinění jen Riegrovi a jeho záhy na hrstku ztenčené kohortě, nýbrž i bývalým jeho věrným spojencům z tábora velkostatkářstva konservativního, kteří přinuceni byvše nátlakem poměrů ke změně taktické ideálů svých se nevzdali.

Byla-li doba prvního krátkého náčelnictví knížete Jiřího Lobkowicze ve sněmu fundamentálovém na výsost skvělou svým vzruchem a svým dílem velkého ústavotvorného slohu, vyniká první doba druhého jeho ná-

čelnictví trvalými, vzácnými výkony ve směru správním, jest nejskvělejší dobou autonomických počínů, na kterých náčelník samosprávy zemské měl neocenitelnou účast tvůrčí a řídicí, v hradbách překážek průlomy zjednáující a uhlazující cesty na místech těžko schůdných. Ale na výši stejné nebyly již osudy další pro trudnou úpornost zápasů, jež zákonodárnou i správní činnost zemského zastupitelstva a autonomistickou iniciativu podlamovaly, aniž v jiných směrech úspěchů rovnocenných přinesly a zbědování dostoupilo vrchole, když německá obstrukce zvrátila vřelé doufání nejvyššího maršálka, že zůstanou zemské sněmy útlukem plodné práce v ústředním parlamentě mařené a ničené. Měť s n ě m y především na zřeteli, když ještě r. 1901 ve sněmovně panské varovný hlas pozvedl — on, konservativný šlechtic, jako nenapravitelný »feudál« často kaceřovaný — aby neodvratně již hrozící absolutismus nezaváděl se v širších mezích, nežli poměry učiní nutným. Střeže se bedlivě všeho způsobu zakročení, ku kterému by neposkytl práva jednacím řádem, jehož on jest předním strážcem, nejvyšší maršálek podstoupil nejbolestnější chvíle svého politického života, nejtěžší zkoušky své předsednické povinnosti, když musil snášeti poníženi úrovně sněmovní na planou frašku. Ale nedal se másti a hleděl zachovati, co bylo možno, spořádaný chod samosprávy zemské při nejvyšší rozrušenosti stavu finančního. Neopustil místo, jemuž v rozháraných poměrech jen silná, zkušenostmi vyzbrojená osobnost mohla zachovati váhu a platnost a s klidnou oddaností snažil se udržeti plodné působíště té větvi veřejné správy, jejíž podstatný znak spatřuje v tom, že orgány její »jsou povolány k svému úřadu zásadně z toho důvodu, že požívají důvěry svých spoluobčanů.« I tak další část jeho druhého období úřadovacího jest a zůstane ve vděčné naší mysli zapsána obětavým sebezapřením, s nímž vytrval neohromen ve službě svých velkých ideálů, nedbaje zklamání, trpkosti, příkoří a nejtěžších překážek.

Přese všecky tyto výrazné a úctu vynucující stránky, v nižádném směru úslužně nepřibarvené (skvěleji a sytěji vyličili je jiní), zůstal by obraz politické osobnosti knížete maršálka neúplným, kusým, kdyby se opomenul pohled na jiné ještě jeho stránky, jež nás nutí navrátiti se k jeho politickému vyznání, které bylo zběžně nastíněno již úvodem.

Jen jistá povrchně zpovšechňující radikálnost dovedla vroucí monarchickou a dynastickou oddanost, jež u nás vyplývá z hlubin konservativních názorů a nic nezadá nejrázovitějším zjevům legitimistického konservatismu západoevropského, stotožňovati šmahem se slepou poddajností,

jakou vyjadřuje slovo: byzantinismus. Leč právě u silných povah vyplývá z monarchické věrnosti přímá opravdovost, s jakou naproti nositelům svrchovanosti projevují mínění, vyslovují rady i varování, byť s nebezpečím neporozumění a ztráty oblíbenosti. Taková úcty plná statečnost v projevech názorů na místech nejvyšších byla společnou vlastností tvůrců strany českého velkostatkářstva konservativního, takovou vždy se vyznamenával také kníže maršálek. Odchylující se v netajených názorech příliš od panujících směrů, nepozbyli sice vážnosti a uznání na místech nejvyšších, ale proudy silnější dovedly zjevně oslabiti míru jejich osobní oblíbenosti a tak i vlivu. Nesli ji s bolestí v nezmenšené loyaltě, ale s plným přesvědčením, že přední povinnost z oddanosti k trůnu a dynastii plynoucí jest povinnost ryzí a zřejmé pravdy a že by bylo zhoubou všeho konservatismu a koncem jeho poslání, kdyby dovedl té povinnosti zapomenouti.

Nezapomínali jí, nezapřeli jí, protože byli naplněni přesvědčením, že právě jejich směr a názor jest shodný s prospěchy Rakouska. Bylo možno neporozumění této shody na místech, kde porozumění bývalo by spasným. Události však samy zjednávají průchod pravdě. Jde tu spolu o dlouholetý rozpor mezi konservativnou čili tak řečenou historickou šlechtou a nejbližším jejím odpůrcem, stranou velkostatkářskou, jež oblíbila si nazývati se ústavověrnou.

Skutečný, základní, rozhodující rozdíl obou nespočívá ani tak v protívě konservatismu a liberalismu, jak by se dle zevního zdání mohlo souditi. Bylť právě i ve skupině tak řečených ústavověrných mnozí nejednou stránkou svých názorů konservatismu blízcí, ano velmi blízcí. Mnohem význačnější byla protiva v příchyllosti jedněch k ústavnímu centralismu a druhých k federalismu státoprávnímu. A když ta vstoupením konservativních na faktickou půdu ústavní pozbyla ostří, zbyl přece ještě rozdíl, zdánlivě nenápadný, skutečně nejrozhodnější. Ústavověrná skupina byla útvarom ryze národnostním, byla stranou vědomě německou, jež v duchu praxe ústavní — přes zásadu čl. 19. zákona o základních právech občanských — přejala a udržovala tradice doby germanisační, nikdy neosvědčila přízně, ba ani spravedlnosti ke kulturním snažením českým, jak nad jiné ukázalo hlasování o českou universitu ve sněmovně panské. Sbor konservativních naopak nebyl stranou národnostní. Každý o to pokus byl by jej rozbil a uvrhl v poměr menšinový. Byl stranou politickou, která však od prvních chvil svého vzniku odpírala germanisačním tradicím starší doby, odpírala dříve, než velkoněmecké oficiální tužby rakouské utrpěly těžkou

porážku na polích u Hradce Králové a zřízením nové německé říše. Poctivě a důsledně trvající při zásadě rovnoprávnostní podpírala pomocí té zásady všechny kroky k opatření kulturních potřeb českých, dlouho a k neblahé újmě rakouských prospěchů zanedbávaných, a sloužila tím ideálu Rakouska, který Palacký r. 1848 tak lapidárně byl formuloval. Byly doby, kdy na samých místech rozhodujících mohla se germanisační náchylnost oněch vydávati za něco rakouštějšího nežli jasný smysl těchto pro rovné podmínky kulturního života národů rakouských. Dnes, kdy neoficiální velkoněmecké plány počínají se shošťovati různých fíkových listů, kdy se vidí, jakou posilou nadějí všenněmeckých a jakým nebezpečím pro trvání politicky samostatného Rakouska bylo každé zdržení českého národního rozvoje, byť původci toho zdržení desetkrát denně a upřímně zpívali »Zachovej nám« — rozpoznají znenáhla i slepí, který z obou směrů svou podstatou, svými záměry a účinky byl rakouštější, duchu mocnářství lépe hovicí, jeho posláním, podmínkám jeho zachování a prospěchům dynastie bezpečněji sloužící. V tom významu a účinku se zakládá ryznost rakouského vlastenectví těch mužů, v jejichž řady sotva sešikované vstoupil před čtyřiceti lety kníže Jiří Lobkowitz, který právě tuto stránku zásad jejich vždy s nepoddajnou vělostí zastupoval a skutkem osvědčoval. V den, kdy jeho političtí přátelé kolem něho se kupí, aby v něm uctili osvědčeného vůdce svého i v tomto právě řečeném směru, bezděky se vnucuje úvaha, jak jinak by se byly věci v Čechách ve prospěch rakouský vytvářely, kdyby beze vší újmy politických rozdílů ta četná a mocná skupina, která se okázale nazývala ústavověrnou, v té jediné věci byla osvědčila více rakouské prozíravosti, ba kdyby jí byla — zovouc se přece ústavověrnou — jen tolik osvědčila, kolik vyplývalo ze zřejmých ustanovení ústavy samé.

Znamenali rovnoprávnostní duch strany knížete Jiřího s rakouským prospěchem spolu mocný zájem český, oč více vystupuje pro nás význam těch příslušníků jejich, kteří s plným vědomím své příslušnosti národní osvědčili svůj smysl pro kulturní vzmach českého národa a s jasným vědomím i vělým citem spojili platné činy. Ve všem jasvém tu teprve vystupuje postava muže, kterého poctami vělého ocenění slaví v památný den země celá, ale především národ náš.

V zemi naší, uprostřed sídel lidu českého, žijí sta lidí vzdělaných, kteří by při sebe kratším pobytu v kraji cizím, i třeba kulturně zanedbaném, pokládali za nemožné, za pokárání hodnou netečnost nepovšimnouti si kulturních známek života lidu, mezi který se dostali. A kolem nich

vyrostla z kořenův už zdánlivě vyhubených nová, svérázná kultura, mnohostranná, všemi barvami ideového bohatství světového svítící, aniž oni viděli a viděti chtěli. Nejednen příslušník starobyklých rodů naší země, nejednen nositel dávného slavného jména českého libuje si naproti kulturnímu světu českému v úloze nevšimavého cizince. Jak se od nich odráží muž, který — vyšed také z kruhů, jež historie novému houževnatému kulturnímu snažení vlastního národu byla odcizila — s vroucí vnímavou myslí k dílu tomu lne, ze zbytků křivd a ponížení povznášení je pomáhá, čilým duchem je sleduje, za věc srdce svého je pokládá, jest »vlastencem« nejen v rakouském a zemském pojmu své strany, nýbrž také v tom ideálně výrazném smyslu, ve kterém toho slova užívala naše doba buditelská. Neméně než českým vědcům a umělcům samým leží mu na srdci, aby měli všecky podmínky plodné činnosti, a více než jim samým mu záleží na uznání jejich práce, na uznání kulturní úrovně českého národa. To zrovna sálá z proslovení, kterýmiž jako náměstek protektorův zahajuje výroční shromáždění České akademie a jež bývají čtěna dychtivě v nejširších kruzích našich. S malou obměnou dat, ale ne smyslu dalo by se říci o mluvčím těch proslovení, co on sám v České akademii tak krásně pověděl ve své pamětní řeči na knížete Karla Schwarzenberga. »Mnozí tenkrát ještě pochybovali o neodolatelné moci tohoto národního vzkříšení a v četných kruzích se přihlíželo k němu nedůvěřivě ano i potupně. A tu to byl kníže Karel Schwarzenberg, který ve spojení se svým přítelem, hrabětem Clam-Martinicem a s malým počtem věrných soudruhů záhy uznal oprávněnost těchto národních snah a z plna srdce se k nim přidal. Neohroženě oddal se sám tomuto proudu, nedbaje ani výčitek ani pomluv, kterých se jemu za to četně dostávalo. Vstoupil v úzké spojení s tehdejšími vůdci národního ruchu a za nedlouho zaujal mezi nimi sám vynikající místo. Jest on jeden z těch mužů, jimž náleží zásluha, že porozumění národních snah českých vniklo do kruhů, které jindy se zdály býti jemu úplně uzavřeny, s druhé strany pak tím, že odhodlaně se hlásil k národu českému, sesiloval i upevňoval mezi lidem národní sebevědomí a oprávněnou hrdost z dosažených výsledků.« S jedinou změnou jména lze vysloviti přesvědčení, jehož výrazem pamětní řeč končila, že pokud národ náš bude pamětliv nehynoucích zásluh svých nejhlavnějších buditelů, též vděčně sobě vzpomene, že kníže Jiří Lobkowitz byl jim věrným přítelem a účinně podporoval jejich vlastenecké snahy!

Vzpomíná toho národ náš. Dávno mu k duši přirostl tento vynikající, statný a slavný potomek starobylého českého rodu, v jehož povaze a životě je sloučen věhlas státníka s moudrostí a bystrostí povolaneého vůdce velkých větví správy veřejné a s horoucím srdcem vlastence, milujícího národ svůj až do hlubin bohatýrské mysli své! Vzpomíná toho národ náš a projeví to jako dosud málo komu.

